

ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ БАГАТОЗНАЧНИХ СЛІВ

Гребченко А. О.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник – канд. філол. наук, викладач

Мовчан Д. В.

Полісемія – наявність різних лексичних значень у одного й того самого слова відповідно до різних контекстів [1, 194].

За характером організації (залежності, мотивації) лексико-семантичних варіантів у багатозначному слові виділяються три основні типи полісемії: радіальна, ланцюжкова і радіально-ланцюжкова.

При радіальній полісемії всі похідні (непрямі) значення походять безпосередньо від одного основного. Ланцюжкова полісемія характеризується тим, що кожне наступне значення у слові розвивається з попереднього, найближчого до нього значення. Радіально-ланцюжкова полісемія поєднує в собі два названих вище типи, тобто паралельну підпорядкованість і послідовну залежність лексико-семантичних варіантів багатозначного слова [3].

Первинне значення слова є прямим, оскільки прямо називає позначуваний предмет. Багатозначність слова розвивається на основі перенесення назви з одного предмета на інший. Нове значення є завжди переносним, похідним від первинного, мотивованим через пряме значення. Залежно від механізму утворення значень слів-полісемантів виділяються такі види зв'язків між лексико-семантичними варіантами багатозначних слів: метонімічні (імплікативні, класифікаційні) і метафоричні (симілятивні) зв'язки між їх лексико-семантичними варіантами.

Метонімія – найменування того чи іншого предмета, або явища, перенесене на інший предмет, або явище за суміжністю. Як скомпресована, згорнена номінативна структура, метонімія зручна для використання в усному мовленні, відповідно продуктивна, стилістично експресивна і не виходить за межі стильових норм [2].

Метафора – найменування того чи іншого предмета, або явища перенесене на інший предмет, чи явище на підставі їхньої подібності. Метафора ставить за мету конкретизувати уявлення про предмет мовлення шляхом вказівки на певну його ознаку,

що висувається на передній план. Метафора вказує на цю ознаку не в прямій формі, не безпосередньо її називаючи, а шляхом заміни її словом, що містить у собі дану ознаку. Метафору часто називають прихованим або скороченим (згорнутим) порівнянням [2].

Метафора виникає у мовленні на основі:

- схожості форми, зовнішнього вигляду предметів, явищ, дій та ін.;

- на подібності кольору;

- на одночасній схожості предметів за формою і функцією;

- на близькості емоційних вражень людини від когось або чогось.

Існування полісемії зумовлене, у першу чергу, протиріччям між обмеженою кількістю мовних одиниць та необмеженою кількістю предметів та явищ навколишньої дійсності. Проте нерідко слово набуває нового метафоричного значення при позначенні предмета, який уже має загальноприйняте найменування. Це свідчить про те, що виникнення багатозначності детерміноване не лише принципом економії мовних зусиль, а й іншими факторами, пов'язаними із виконанням мовою як номінативної, так і емотивно-експресивної функції.

1. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2008. – 368 с.
2. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля – К, 2010. – 843 с.
3. Ulmann S. The Principles of Semantics / S. Ulmann. – Oxford : Basil Blackwell, 1959. – 345 p.

Перекладацькі інновації: матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 15-16 березня 2013 / редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.В. Ємельянова та ін. – Суми: Сумський державний університет, 2013.- С. 11-12.